

VAQUERO DÍAZ, Mª Beatriz; PÉREZ RODRÍGUEZ, Francisco J. *Colección documental del Archivo de la catedral de Ourense*, Presentación Miguel Ángel GONZÁLEZ GARCÍA. León: Centro de Estudios e Investigación San Isidoro, Caja España de Inversiones, Archivo Histórico Diocesano, 2010. Colección fuentes y estudios de historia leonesa, vols. 131 y 132, pàgs. 9-545 i pàgs. 9-787 [24,5 x 18].

En aquests dos volums es recull l'història de l'església d'Orense durant l'Edat Mitjana. El primer volum abarca l'etapa compresa entre els anys 888-1230 i el segon la que va de 1231 a 1300. Aquest projecte s'ha pogut portar a terme gràcies al conveni amb Caja España i l'Archivo Diocesano, ja que s'ha ordenat, catalogat i digitalitzat el repertori amb la finalitat de poder-lo editar. Els fons estudiats estan en un bon estat de conservació i inclouen una tipologia documental variada: privilegis, butlles, escriptures particulars, lligalls de tinences, possessions i drets del cabilde. Així com toms de beneficis, llibres de visita, etc. Actes capitulars, llibres de comptaduria, fàbrica, Taula Capitular, anotacions dels diversos notaris, etc. Cal incloure també l'Arxiu Musical i els cantorals, llibres per resar i alguns textos incunables.

A la presentació es distingeixen els fons catedralicis i els monacals, i es destaca la tasca previa de catalogació feta per D. Eladio Leirós (1950), perquè s'ha volgut conservar la seva organització arxivística. En el primer volum, després d'un apartat introductori i un altre bibliogràfic, es transcriuen 243 documents i s'inclou un índex dels documents, de persones, llocs, càrrecs i oficis, juntament amb un altre d'abreviatures. En el segon també s'afegeix un apartat introductori, una bibliografia, 720 documents i uns índexs temàtics, de persones, llocs, càrrecs i oficis.

La diòcesi té els seus antecedents en el segle VI (etapa sueva), encara que és molt escassa la documentació que es conserva sobre els bisbes de l'època. Va patir un període obscur, si bé durant el regnat d'Alfons III (vers l'any 900) va tornar a renéixer per ser la única seu episcopal a Galícia. De totes maneres, no es va desmantelar mai la seva estructura, i a partir dels segles IX i X es tornen a trobar bisbes documentats; així com es reestructura la seva seu a partir del segle XI. Els conflictes per la creació de les seus diocesanes, els plets territorials amb les seus episcopals veïnes són una part de la seva història. L'enfrontament amb Celanova (segles XII i XIII) amb una concòrdia de l'any 1221 s'exposa en aquests textos. S'esmenten altres aspectes que tenen que veure amb la reorganització del cabilde seguint les directrius gregorianes i alguns detalls sobre la renovació, els càrrecs, el nomenament de bisbes i uns anys després, en els segles XIV-XV, la seva conversió en un escalafó per a l'ascens eclesiàstic d'importants personatges de la Corona de Castella, i el fet de convertir-se en la seu episcopal més rica de Galícia, la qual va exercir un ampli domini sobre la ciutat d'Oviedo. Tot i que la transcripció és molt completa, s'han exclòs els documents que no es refereixen de manera directa a la seu i destaquen les escriptures i privilegis.

Pel que fa al segon volum, es recull la documentació catalogada per Emilio Duro Peña, que arriba fins el mes de març de 1289. Hi ha –entre altres exemplars– escriptures i privilegis. Els privilegis esmentats guarden una relació amb l'adquisició i gestió del patrimoni immoble, la documentació foral: reconeixements i trasposos de fons, cessions de bens aforats o rebaixes en les

CEHI- Universitat de Barcelona (novembre 2012)

rendes pagades per la cessió, junt amb els arrendaments (que tenen un paper poc important dins del conjunt). També trobem compra-vendes (propietats rurals i urbanes). En una proporció menor hi consten les darreres voluntats: testaments, codicils i dotacions d'aniversaris, plets i documentació de caràcter econòmic: traspasos i renunciés de drets sobre bens, compromisos de pagaments, etc. Només 32 manuscrits procedeixen de la cancelleria real.

L'edició, feta amb molta cura, segueix les normes de transcripció i publicació que ja es trobaven exposades en el tom III de la "Colección documental de la Catedral de León" per José Manuel RUIZ ASENCIO. En el primer volum s'indica que es tracta d'una selecció per mitjà de la qual es pot observar l'importància dels seus fons.

IHE

(Secretaria de la revista)

Traducción de la reseña anterior:

A través de estos dos volúmenes se recoge la historia de la iglesia de Orense durante la Edad Media. El primer volumen abarca la etapa comprendida entre los años 888-1230 y el segundo la que va de 1231 a 1300. Gracias a un convenio con Caja España y el Archivo Diocesano ha sido posible la ordenación, catalogación y digitalización de estos fondos para su posterior edición. Los citados fondos se hallan en buen estado de conservación e incluyen una amplia tipología documental: privilegios, bulas, escrituras particulares, legajos de tenencias, posesiones y derechos del cabildo. Así como tumbos de beneficios, libros de visita, etc. Actas capitulares, libros de contaduría, fábrica, Mesa Capitular, notas de los diversos notarios, etc. Cabe incluir también el Archivo Musical y los cantorales, libros de rezo y algunos incunables.

En la presentación se distinguen los fondos catedralicios y los monacales, y se destaca la labor previa de catalogación realizada por D. Eladio Leirós (1950), pues se ha conservado su organización archivística. En el primer volumen tras un apartado introductorio y otro bibliográfico, se transcriben 243 documentos y se incluye un índice de documentos, de personas, lugares, cargos y oficios, junto a otro de abreviaturas. En el segundo también se añade un apartado introductorio, una bibliografía, 720 documentos y unos índices temáticos, de personas, lugares y de cargos y oficios.

Los antecedentes de la diócesis tienen lugar en el s. VI (etapa sueva), aunque es muy escasa la documentación que se conserva sobre los obispos de la época. Tras un periodo oscuro, durante el reinado de Alfonso III (hacia el año 900) vuelve a renacer, por ser la única sede episcopal en Galicia. De todos modos no se dismanteló nunca su estructura, y a partir de los siglos IX y X vuelven a documentarse obispos; además tiene lugar una reestructuración de la sede a partir del siglo XI. Los conflictos por el establecimiento de las sedes diocesanas, los pleitos territoriales con las sedes episcopales vecinas forman parte de su historia. El enfrentamiento con Celanova (siglos XII y XIII) con una concordia del año 1221 asoma en los citados textos. Otros aspectos que se mencionan tienen que ver con la reorganización del cabildo siguiendo las directrices gregorianas y

algunos detalles sobre la renovación, los cargos, el nombramiento de obispos y años después en los siglos XIV-XV su conversión en un escalafón para el ascenso eclesiástico de los altos personajes de la Corona de Castilla, por convertirse en la sede episcopal más rica de Galicia, que ejerció un amplio dominio sobre la ciudad de Oviedo. A pesar de que la transcripción es muy completa, se ha excluido algún documento que no hace una referencia directa a la sede y destacan las escrituras y privilegios.

En cuanto al segundo volumen se recoge la documentación catalogada por Emilio Duro Peña, que llega hasta el mes de marzo de 1289. Hay –entre otros ejemplares- escrituras y privilegios. Los citados privilegios guardan relación con la adquisición y gestión de patrimonio inmueble, documentación foral: reconocimientos y traspasos de foros, cesiones de bienes aforados o rebajas en las rentas pagadas por la cesión, junto a arrendamientos (que tienen un papel poco importante en el conjunto). También se encuentran compra-ventas (propiedades rurales y urbanas). En menor abundancia están las últimas voluntades: testamentos, codicilos y dotaciones de aniversarios, pleitos y documentación de carácter económico: traspasos y renunciaciones de derechos sobre bienes, compromisos de pagos, etc. Únicamente 32 manuscritos proceden de la cancillería real.

La edición, muy cuidada sigue las normas de transcripción y publicación que ya se hallaban expuestas en el tomo III de la “Colección documental de la Catedral de León” por José Manuel RUIZ ASENCIO. En el primer volumen se indica que se trata de una selección a través de la cual puede observarse la importancia de sus fondos.

IHE
(Secretaría de la revista)